

Funkcje znaków. Elementy aktu komunikacji

Anna Kozłowska

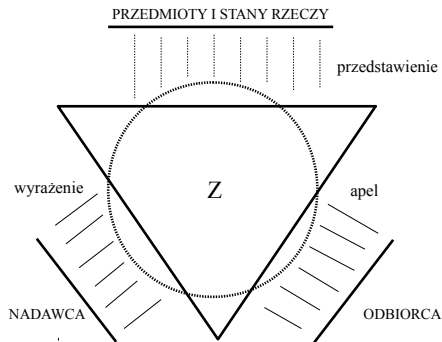
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Funkcje znaku według Karla Bühlera
- 2 Model komunikacji Romana Jakobsona
- 3 Funkcje systemu języka

Koncepcja znaku według Karla Bühlera

KARL BÜHLER
(1879-1963)

Funkcje znaku według Karla Bühlera

1. Funkcja informatywna.

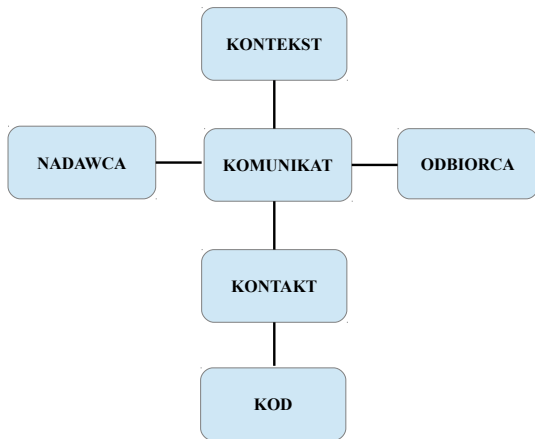
2. Funkcja ekspresywna.

3. Funkcja apelatywna.

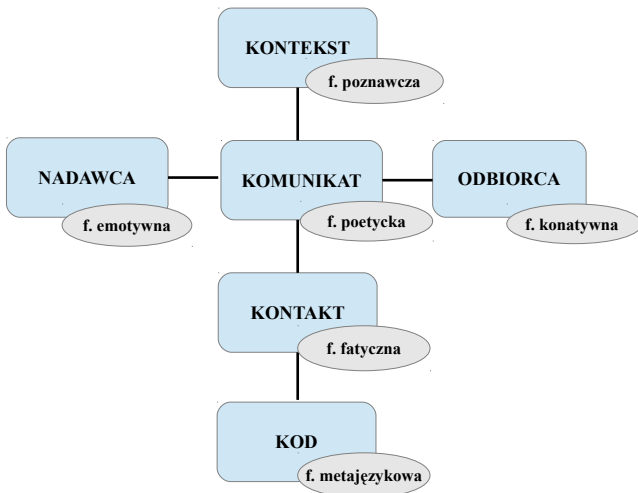
Elementy aktu komunikacji według Romana Jakobsona

ROMAN
JAKOBSON
(1896-1982)

„Funkcje języka” według Romana Jakobsona

Funkcja emotywna

Funkcja emotywna (ekspresywna) –

ujawnianie, demonstrowanie postaw, emocji i ocen nadawcy przy pomocy środków językowych (a nie: informowanie o nich).

PRZYKŁAD: *A fuj! Blee. . . Nie znoszę owsianki.*

Funkcja konatywna

Funkcja konatywna (impresywna, apelatywna, perswazyjna, nakłaniająca) –

próba wpłynięcia na odbiorcę.

Funkcja poznawcza

Funkcja poznawcza (informacyjna, informatywna, przedstawieniowa) –
 mówienie o rzeczywistości, reprezentowanie jej w wypowiedzi.

Czarna dziura [edytuj]

Czarna dziura – obszar czasoprzestrzeni, którego, z uwagi na wpływ grawitacji, nic, łącznie ze światłem, nie może opuścić^[1]. Zgodnie z ogólną teorią względności, do jej powstania niezbędne jest nagromadzenie dostatecznie dużej masy w odpowiednio małej objętości. Czarną dziurę otacza matematycznie zdefiniowana powierzchnia nazywana *horyzontem zdarzeń*, która wyznacza granicę bez powrotu. Nazywa się ją „czarną”, ponieważ pochłania całkowicie światło trafiające w horyzont, nie odbijając niczego, zupełnie jak ciało doskonale czarne w termodynamice^[2]. Mechanika kwantowa przewiduje, że czarne dziury emitują promieniowanie jak ciało doskonale czarne o niezerowej temperaturze. Temperatura ta jest odwrotnie proporcjonalna do masy czarnej dziury, co sprawia, że bardzo trudno je zaobserwować w wypadku czarnych dziur o masie gwiazdowej bądź większych.

Istnienie obiektów o polu grawitacyjnym niepozwalającym na ucieczkę światła jako pierwsi rozważali w XVIII wieku John Michell i Pierre Simon de Laplace. Pierwsze rozwiązanie równania Einsteina ogólnej teorii względności opisujące czarną dziurę znalazł w 1916 Karl Schwarzschild, jednak długo uważane było ono za matematyczną ciekawostkę, a jego interpretacja jako regionu czasoprzestrzeni, którego nic nie może opuścić, nie zyskała pełnego uznania przez kolejne cztery dekady. Dopiero w latach 60. XX wieku prace teoretyczne wykazały, że istnienie czarnych dziur jest logiczną konsekwencją obowiązywania ogólnej teorii względności. W tym samym czasie obserwacyjnie potwierdzono także istnienie *gwiazd neutronowych*, co stanowiło przesłankę, że takie obiekty powstają w wyniku zapadania grawitacyjnego mogą istnieć w rzeczywistości.

Czarne dziury o masie gwiazdowej formują się w wyniku zapadania grawitacyjnego bardzo masywnych gwiazd pod koniec ich życia. Po uformowaniu się, czarna dziura może kontynuować powiększanie swych rozmiarów absorbując masę z otoczenia. W wyniku pochłaniania materii oraz zderzeń z innymi czarnymi dziurami, może się ona w końcu przekształcić w *supermasywną czarną dziurę* o masie milionów *mas Słońca*. Podejrzewa się, że takie czarne dziury znajdują się w centrach większości *galaktyk*, w szczególności, istnieją przekonujące dowody na istnienie czarnej dziury o masie około 4 miliardów *mas Słońca* w *centrum Drogi Mlecznej*^[3].

Jako że czarnych dziur nie można obserwować bezpośrednio, o ich obecności wnioskuje się na podstawie ich oddziaływania z otaczającą materią oraz światłem i innymi rodzajami promieniowania elektromagnetycznego. Przykładowo, opadająca na powierzchnię czarnej dziury materia może uformować *dysk akrecyjny*, generujący ogromne ilości promieniowania na skutek tarcia, jonizacji i silnego przyspieszenia wchłanianych cząstek.

Część zjonizowanej materii dysku pod działaniem jego pola elektromagnetycznego może uciekać w kierunku osi obrotu, tworząc ogromne *dęty*. Supermasywne czarne dziury w centrach *aktywnych galaktyk*, wokół których zachodzi proces akrecji powodują ich bardzo silne świecenie, stąd też obiekty zawierające czarne dziury mogą należeć do *najjaśniejszych we Wszechświecie*.

Licznych kandydatów na czarne dziury o masie gwiazdowej udało się zidentyfikować w *systemach podwójnych*. W niektórych przypadkach po ustaleniu masy i położenia niewidzialnego towarzysza gwiazdy okazuje się, że jedynym obiektem pasującym do obserwacji może być czarna dziura.

62
 Symulowany widok czarnej dziury umieszczonej przed Wielkim Obiektami Magellana. Na skutek efektu soczewkowania grawitacyjnego powstały dwa powiększone, lecz mocno zniekształcone obrazy Obłoku. Zakrzywieniu w łuk uległ również obraz dysku Drogi Mlecznej.

Ogólna teoria względności

$$G_{\mu\nu} + \Lambda g_{\mu\nu} = \frac{8\pi G}{c^4} T_{\mu\nu}$$

Równanie Einsteina
 Wstęp

Aparat matematyczny

Koncepcje podstawowe [pokaż]

Funkcja metajęzykowa

Funkcja metajęzykowa –

mówienie o samym kodzie lub jego komponentach (przede wszystkim o słowniku i gramatyce).

The screenshot shows the online Polish dictionary 'Słownik języka polskiego' under the editorship of Witold Doroszewski. The entry for 'kotelek' is displayed, including its etymology and historical usage. The dictionary interface includes a search bar, a list of related words, and a list of additional texts.

Słownik języka polskiego
pod redakcją Witolda Doroszewskiego

Wyszukiwanie hasła: kotelek

kotelek

poprzedziona hasła: kotletka, kotleczek, koteczka
kotelek
kotelnia
kotlerka
kotlerzyca
kotlerzyńść
kotlerzy
kotów
kotelwka
kotka
kotłowy
kotlarczyk
kotlernia
kotlaraki
kotlarstwo
kotlarz
kolejne hasła

kotelek *m III, D*, kotka zdr. od kot 1. w zn. 1: Skoczył mi na kolana kotelek z podniesionym do góry ogonkiem, łaszcząc się i mrucząc. *Unst. Pok. 193*. Ta twoja pani, jak rozumiem, lubi grę w kotka i myszkę, tylko ona chce być kotem. *Wzys. Józ. Puszcza 150*. **Wlaził kotelek** — na płotek i mrugał: piękna to pioseneczka niedługa. *Koła. Pieśni 448*. Kotelek się ciągle myje, będącym gościu mieli. *Groza Poezje 141*.
♠ *przen.* W tej chwili podchwyciła moje przerażone spojrzenie i powiedziała łagodnie: Kotku, idź do salonu. *Kow. A. Rogat. 67*. Były znów dwa kotki: Maniusia i Michalina... Ach! pała też, pała tymi ognistymi oczyma! *Zes. Dzień. I, 233*.
2. ♣, kot w zn. 4b: W szafładnie stolika znalazł doktor rękopis owej „Fizyki“ (...) w szafce trochę bielizny, szalopkę kokkami podbita, jakąś starą czarną sukienkę. *Zes. Opow. II, 105*.
3. *szegl. w lm* «ochraniacze z rozkręconych pokrętek liny zaplecianych na stalówce dla ochrony żagli od przetarcia» // *L*

Wyszukaj w słowniku

Lista hasła

A • A • A • B • C • C • D • E • E • F • G • H • I • J • K • L • L • M • N • O • Ó • P • R • S • S • T • U • V • W • X • V • Z • Z • Z

O słowniku

Teksty dodatkowe

Uwagi i wydawnictwa wydawnictwa

I. Przewodni historyczni słownikowcy Języka polskiego

II. Genes i charakter słownika

III. Informacje szczepliwe

IV. Forma Refleksje

Znaczy sobie

Rozczuwaj (z tabelki)

Przemiatnik, kotelek, ostatek larzyślowek

Funkcja fatyczna

Funkcja fatyczna –

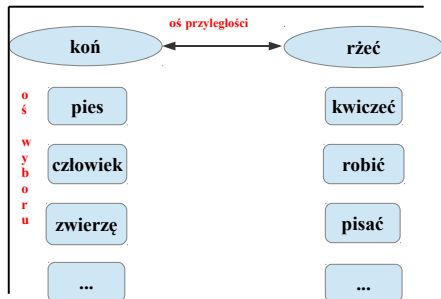
wykorzystanie środków językowych do nawiązania, podtrzymania lub zakończenia kontaktu.

Funkcja poetycka

Funkcja poetycka –

nadanie wypowiedzi dodatkowego uporządkowania, które koncentruje uwagę odbiorcy na samym tekście; według Jakobsona uporządkowanie to jest rezultatem „projekcji zasady ekwiwalencji z osi wyboru na oś przyległości”.

Funkcja magiczna

Funkcja magiczna (stanowiąca) –

kreowanie rzeczywistości przy pomocy języka, wpływanie na nią.

PRZYKŁAD 1.: *Sezamie, otwórz się!*

PRZYKŁAD 2.: *A niech cię lichy porwie!*

PRZYKŁAD 3.: *Biorę sobie ciebie za męża.*

PRZYKŁAD 4.: *Mianuję pana kierownikiem tego działu.*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ovej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ojej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ojej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ojej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ojej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Elementy języka o różnych funkcjach

1. Elementy ekspresywne –

- ekspresywne wykrzykniki: *ojej, cholera, olaboga...*

2. Elementy impresywne –

- apele: *stop, hola, wio, cip cip...*

3. Elementy metajęzykowe –

- partykuły: *po pierwsze, tylko, przecież...*

4. Elementy fatyczne –

- *halo, dzień dobry, cześć, siema...*

5. Elementy magiczne –

- *hokus pokus, abrakadabra, czary mary...*

Funkcje systemu języka jako całości

1. Funkcja generatywna –
tworzenie tekstów (wypowiedzi).

2. Funkcja interpretująca (poznawcza) –
dostarczanie podstawowego narzędzia poznawczego,
kategoryzującego świat.

PRZYKŁAD 1.: kategoria określoności/nieokreśloności w języku angielskim

PRZYKŁAD 2.: polski czas przeszły – włoskie czasy: *passato prossimo* i *remoto*, *trapassato prossimo* i *remoto*, *imperfetto*

PRZYKŁAD 3.: polska *miłość* – łacińskie: *amor*, *caritas*, *dilectio*

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
PROBLEM ZNACZENIA.
Zapraszam!